

Novi hrvatski pravopis

Kao što se kaže u Predgovoru, knjiga koju predstavljamo novo je djelo posebno u onim poglavljima koje je u prijašnjim izdanjima napisao profesor Božidar Finka. Riječ je o poglavljima koja su se zvala Velika i mala slova, Pisanje riječi iz drugih jezika i Pravopisni znakovi.

U svojem ću izlaganju reći nešto o novim poglavljima kojima su zamijenjena spomenuta stara. Akademik Moguš napisao je u izdanju Hrvatskoga pravopisa koje je pred nama, poglavlje Velika i mala početna slova, a akademik Babić poglavlja Pravopisni i posebni znakovi te Pisanje stranih riječi. Ta se nova poglavlja bitno razlikuju od onih u prethodnim izdanjima, u pristupu građi, u strukturi teksta, u redosljedu potpoglavlja, i u primjerima koji se navode. Dok npr. u starijim izdanjima poglavlje o velikom i malom slovu ima potpoglavlja – redom – Vlastita imena, Prva riječ u rečenici i Riječi iz počasti, sada se najprije obrađuje prva riječ u rečenici, vlastita imena te nakon toga riječi iz poštovanja i počasti. Pored toga, uvedeno je posebno i korisno novo potpoglavlje Malo početno slovo.

Sama norma u novim poglavljima nije mijenjana, no jest upotpunjena. To se uočljivo razaznaje u poglavlju o pravopisnim i posebnim znakovima. U njemu su sada, za razliku od prijašnjih izdanja, obrađeni i znakovi *strjelica*, *tilda*, *kružić* i *znak nejednakosti*. Za znakove podrijetla kaže se da su se tako zvali u starijim djelima, a Hrvatski ih pravopis sada zove znakovima upućivanja, što jest primjerenije jer oni ne služe samo za označivanje podrijetla.

Poglavlje o pisanju tuđica, tj. poglavlje Pisanje stranih riječi, započinje napomenom da pri preuzimanju stranih riječi vrijedi načelno ovo pravilo: „Ako se isti pojam može izreći već postojećom hrvatskom riječi ili se ona može lako napraviti, onda prednost treba dati našoj riječi.“ Cijelo je poglavlje ustrojeno tako da se nakon uvoda obrađuje pisanje riječi iz jezika koji se služe latinicom, i to opće imenice i nazivi, njihova sklonidba i tvorba pridjeva od njih, imena, sklonidba stranih imena i tvorba od njih. U posebnim se poglavljima govori o preuzimanju pridjeva, glagola i drugih vrsta riječi, što su količinski gledano uglavnom rubne pojave zbog čega se odmah na početku poglavlja o stranim riječima kaže da se iz stranih jezika načelno preuzimaju uglavnom samo imenice, višечlani nazivi i izrazi.

Kolikogod poglavlje o pisanju stranih riječi bilo preskriptivno, ono je u velikoj mjeri i deskriptivno jer se u njemu dobrim dijelom opisuje kako je u hrvatskoj jezičnoj porabi usvojeno pisanje pojedinih stranih riječi. Normativan je stav u Hrvatskom pravopisu dobro prepoznatljiv i jasan: umjesto stranih riječi treba rabiti domaće riječi, a ako se strane riječi prihvaćaju, treba težiti tomu da se rabe kao usvojenice. Odgovarajući je stav iznijelo i Vijeće za normu hrvatskoga standardnoga jezika na svojoj 15. sjednici 2006. godine.

Osim opće usvojenih pravila Hrvatski pravopis daje iscrpan opis poteškoća na koje korisnik može naići pri pisanju riječi koje potječu iz stranih jezika. Riječi koje su podrijetlom strane, dijele se u skladu s prihvaćenim pravilom prema tomu jesu li usvojene ili se tek preuzimaju. Dok se preuzimaju, pišu se kao u jeziku iz kojega dolaze i imaju status tuđice, a kada su usvojene, prilagođuju se glasovnim, naglasnim, pravopisnim, značenjskim i morfološkim pravilima hrvatskoga jezika. Iz toga slijedi da je glavna poteškoća pri pisanju tih riječi razaznati kada je proces usvajanja uznapredovao u tolikoj mjeri da ih se može smatrati usvojenicama. Kao posebnu poteškoću u tome smislu Pravopis ističe engleske riječi koje danas nadiru u velikom broju i pri čemu se teško može odrediti koje su od njih tuđice, a koje usvojenice.

U sklonidbi stranih općih imenica zadržava se već dobro prihvaćeno pravilo da se imenicama na *-i* poput *kivi* i *viski* i imenicama na *-io* poput *radio* u kosim padežima dodaje *-j-* u osnovi. To vrijedi i u sklonidbi stranih imena tipa *Mario*, a u skladu s Hrvatskim školskim pravopisom to je pravilo sada prošireno i na ženska imena tipa *Rea*, koja također u kosim padežima dobivaju *-j-*. Naravno, to *-j-* ne propisuje se u imenica iz talijanskoga ako je u njima završno *-i-* samo pravopisni znak, npr. *solfeigio – solfegia*.

Imena se pišu ovisno o stupnju usvojenosti izvorno ili kao ponašenice, s time da su imena svih država odnosno zemalja pravopisno gledano ponašenice. Stoga ćemo prema Hrvatskom pravopisu imena poput *Džibuti* i *Monako* pisati u izvornom obliku ako se radi o gradovima, a kao ponašenice ako je riječ o istoimenim državama.

Riječima iz jezika koji se služe drugim pismima, posvećeno je posebno poglavlje u kojem se o njihovu pisanju govori uglavnom samo načelno. Za transliteraciju / preslovljavanje takvih riječi iz jezika koji se ne pišu latinicom, postoje posebna pravila, između ostaloga i pravila Međunarodne organizacije za norme – ISO. Ta se pravila slažu s pravilima iz odgovarajućih struka i primjenjuju se u našim rječnicima i enciklopedijama. Ona u užem smislu riječi nisu pravopisna pravila pa se stoga u Hrvatskom pravopisu pojedinačno ne navode.

Za kraj bih rekao da su nova poglavlja u Hrvatskom pravopisu uspješno napisana, a što se knjige u cjelini tiče, da je izuzetno bitna za hrvatsku jezičnu kulturu i hrvatsku pravopisnu tradiciju. Ona je izravan nasljednik Hrvatskoga pravopisa iz 1971. godine, a prilagođena je današnjim potrebama i samim time zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga jezika. Stoga će Pravopis akademika Babića i akademika Moguša u hrvatskoj javnosti zasigurno biti dobro prihvaćen i ispuniti svoju svrhu.

Mario Grčević